

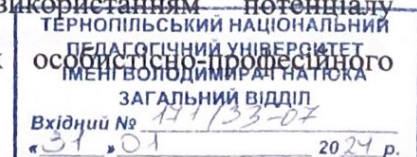
До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 58.053.045
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(460027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету
Слюсаренко Ніни Віталіївни на дисертаційну роботу Литвинюк Галини
Іванівни «Професійний розвиток педагогів засобами неформальної освіти»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Стрімкий розвиток системи освіти України на сучасному етапі зумовлює необхідність безперервного оновлення фахових знань науково-педагогічних та педагогічних працівників і вдосконалення їхніх професійних якостей, зокрема шляхом неформальної освіти. Остання відіграє дедалі більшу роль в самоосвіті, саморозвитку, самореалізації, а отже й у професійному розвитку педагогів. Засоби неформальної освіти (вебінари, майстер-класи, навчальні онлайн курси, семінари, семінари-практикуми, тренінги та ін.) досить ефективно забезпечують процес навчання впродовж життя, допомагають кожному педагогові вибудувати індивідуальну траєкторію безперервного особистісного та професійного розвитку. А це своєю чергою позитивно впливає на вирішення численних освітніх проблем. У такому контексті тема дисертації Литвинюк Галини Іванівни «Професійний розвиток педагогів засобами неформальної освіти» є своєчасною і актуальною.

Актуальність дослідження підтверджується також низкою суперечностей, виділених авторкою роботи, а саме між: високими вимогами професії до рівня професіоналізму педагогів і недостатнім використанням потенціалу неформальної та інформальної освіти для їх

зростання; об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих педагогах та недостатнім упровадженням сучасних технологій управління професійним розвитком фахівців у практичну діяльність центрів професійного розвитку педагогічних працівників; потребами сучасної школи у фахівцях з високим рівнем професіоналізму і недостатньою розробленістю теоретичних основ і технології науково-методичного супроводу їх професійного розвитку; необхідністю постійного професійного саморозвитку педагогів та відсутністю належних умов та реальних можливостей і ресурсів для досягнення вершин професіоналізму.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади підготовки керівних і педагогічних кадрів до інноваційної діяльності у закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844).

Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 4 від 23.11. 2021 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Проведений аналіз дисертації та наукових публікацій здобувачки, опублікованих за темою дослідження, дають підстави стверджувати про високий рівень оволодіння авторкою роботи методологією наукової діяльності, а також про успішне виконання дисертаційного дослідження, результати якого безперечно мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення. Отримані підсумкові результати дисертації співпадають із загальною метою і конкретними науковими завданнями, сформульованими у вступі. Дисертантка на достатньо високому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила об'єкт і предмет дослідження.

Литвинюк Г.І. для досягнення поставлених завдань під час наукового пошуку застосувала комплекс методів дослідження: теоретичні (аналіз,

моделювання, узагальнення, проектування); емпіричні (спостереження, самоспостереження, анкетування, бесіди, тестування, експеримент); методи математичної статистики (дисперсійний аналіз вибірових даних з використанням критерію критичного розподілу Фішера, перевірка статистичної значущості результатів за допомогою критерію χ^2 Пірсона). Їх підбір є доцільним і виваженим.

Кількість та повнота висвітлення основних положень та результатів наукового пошуку у публікаціях аспірантки за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Литвинюк Г.І. опубліковано 22 наукові праці: 3 статті у періодичних наукових фахових виданнях України, 1 методичний посібник (у співавторстві), 3 авторських свідоцтва, 6 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та 9 статей в інших виданнях.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується також достатньою кількістю опрацьованих джерел (207 найменувань) українською та англійською мовами, зокрема: законодавчі та нормативні документи; аналітичні та статистичні матеріали; лексикографічні праці; дослідження науковців і методистів з порушеної проблеми; матеріали наукових часописів та періодичної преси, Інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна дослідження полягає не тільки в тому, що дисертантка вперше обґрунтувала та експериментально перевірила монотехнологію сталої підтримки професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти, яка є локальною, містить мотиваційно-цільовий, змістово-прогностичний, діяльнісно-процесуальний, результативно-коригувальний функціональні блоки, що охоплюють: мотиваційну модель професійного розвитку педагогів, засоби і компоненти неформальної освіти, етапи професійного розвитку педагогів, критерії і показники сформованості індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів, адаптивну модель науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів і є дієвим інструментом управління професійним розвитком педагогів, а також розробила адаптивну модель науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів з комплексом цілеспрямованих дій та змістових ліній (теоретико-методологічна,

проектувальна, формувально-діяльнісна, результативно-корекційна), яка орієнтована на сприяння в побудові та реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів, передбачає появу авторських методичних продуктів, досягнення нової якості педагогічної діяльності та засвоєння інноваційних ролей.

Литвинюк Г.І. визначено критерії (мотиваційний, професійний, результативний), відповідні їм показники сформованості індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів; з'ясовано роль неформальної освіти у професійному розвитку педагогів, її компоненти (змістовий, діяльнісний, рефлексивний) та вплив на індивідуальну траєкторію професійного розвитку; окреслено стратегічні наративи підтримки професійного розвитку педагогів у системі неперервної освіти (концептуально-маркетингова модель розвитку професійної компетентності педагогів, стратегія маркетингової діяльності центру професійного розвитку педагогічних працівників, багатофункціональні інноваційно-організаційні структури методичної роботи з педагогами в системі неперервної освіти для професійного розвитку педагогів (Комплексне освітнє трансфер-містечко інноваційних можливостей (# Т`містечко), Корпоративна Школа Супервізії, Інтерактивна школа сучасного вчителя, Міжгалужева лабораторія компетентного консультанта, Сервісний моніторинговий центр, інтегровані курси підвищення кваліфікації).

Здобувачкою уточнено поняття «професійний розвиток педагогів», «індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагога», «інноваційні продукти неформальної освіти педагогів», «супервізія в педагогічній діяльності».

Набули подальшого розвитку форми, методи та засоби науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти.

Практичне значення результатів дослідження вбачаємо, передусім, у створенні діагностичного інструментарію, який містить комплекс діагностичних методів (анкетування, тести, інтерв'ювання, опитування, карти,

адаптер, SWOT-аналіз) для визначення рівня сформованості індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів; розробленні методологічної інфраструктури Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу і впровадженні у його діяльність адаптивної моделі науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти; розробленні мотиваційної моделі як інструменту професійного розвитку педагогів; створенні Корпоративної Школи Супервізії як інструменту управління професійним розвитком педагогів; розробленні стратегії маркетингової діяльності й визначенні шляхів її реалізації й практичного впровадження в діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

До того ж результати дослідження можуть використовуватися в діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників, центрах післядипломної освіти в університетах, у діяльності супервізорів, тренерів, які працюють в системі інтеграційних векторів НУШ, а також громадських освітніх інституцій.

Цінним є й те, що результати дослідження впроваджено в діяльність низки закладів освіти Тернопільської громади.

Загальна оцінка змісту роботи. Дисертаційне дослідження має чітку та логічну структуру. Наукова робота складається з анотації (українською, англійською мовами), списку умовних скорочень назв, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Обґрунтування дисертаційного дослідження є переконливим, містить всі елементи у відповідності до чинних нормативних вимог.

Здобувачкою представлено теоретичні основи проблеми професійного розвитку педагогів (1 розділ). Схарактеризовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема уточнено зміст провідних понять: «професійний розвиток педагога», «саморозвиток особистості», «особистісно-професійний розвиток педагога», «науково-методичний супровід», «науково-методична діяльність».

Дисертанткою встановлено, що необхідними передумовами професійного розвитку педагога є: усвідомлення професійного призначення, розуміння можливих варіантів педагогічних рішень та їх наслідків, самоаналіз професійної діяльності, підбиття її підсумків та прогнозування перспектив, володіння уміннями самоконтролю методами і прийомами професійного самовдосконалення, технологіями зміни особистісних рис і розвитку професійно значущих якостей, мотивація до особистісно- професійного зростання.

Литвинюк Г.І. виокремлено етапи професійного розвитку педагогів: підготовлений педагог, компетентний педагог, професійно-зрілий педагог. На кожному етапі розкрито змістовий складник професійної діяльності педагога в проектуванні траєкторії професійного розвитку, яка забезпечує сформованість педагогічної культури, професійної мобільності, професійної відповідальності, професійної майстерності та професійної кар'єри.

Проаналізовано особливості підвищення кваліфікації педагогів за кордоном (Велика Британія, США, Франція, Китай, Німеччина), управління їх професійним розвитком. Це дало змогу виокремити важливі компоненти якісної професійної діяльності.

Презентовано сучасні підходи до дослідження професійного розвитку педагогів: особистісний, функціональний, системний, діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, акмеологічний, андрагогічний. Акцентовано, що методологічні підходи сприяють використанню інноваційних драйверів, які є значущими для професійного розвитку педагогів.

Здобувачкою визначено роль і сутність науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів, проаналізовано стан реалізації такого супроводу в системі неперервної педагогічної освіти, діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників, запропоновано адаптивну модель науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів, яка орієнтована на сприяння в побудові та реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів і передбачає появу авторських методичних продуктів та засвоєння інноваційних ролей.

Вагоме місце відведено неформальній освіті як засобу професійного розвитку педагогів (2 розділ). Розглянуто концепцію «Навчання впродовж життя» як інтегральний складник неформальної освіти. Визначено роль і місце неформальної освіти у системі неперервного навчання педагогів, а також проаналізовано її вплив на формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога.

У процесі дослідження виділено компоненти неформальної освіти (змістовий, діяльнісний, рефлексивний) та розкрито їх змістову спрямованість. У дослідженні запропоновано схему-модель «Індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагогів», в якій виокремлено стратегічні складові досконалості для конструювання педагогом власної траєкторії професійного розвитку: педагогічна культура, професійна мобільність, професійна відповідальність, професійна майстерність, професійна кар'єра.

Визначено та схарактеризовано інноваційні методичні продукти як стратегічні наративи неформальної освіти у маркетинговій діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Представлено концептуально-маркетингову модель розвитку професійної компетентності педагогів через цілепокладання альтернативних векторів: діагностичного, концептуального, інноваційного, менеджменту, маркетингового. Функціонування запропонованої моделі сприяло розробці нового інструмента комплексних управлінських рішень – стратегії маркетингової діяльності, яка відповідає інноваційним викликам науково-методичних послуг для професійного розвитку педагогів. Виділено інноваційну складову стратегії: освітній та педагогічний маркетинг. Виокремлено змістовий концепт стратегії, який сприяє проектуванню нової трансформаційної моделі як інноваційного продукту професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти.

Досліджено багатофункціональні інноваційно-організаційні структури методичної роботи з педагогами в системі неперервної освіти, зокрема: Комплексне освітнє трансфер-містечко інноваційних можливостей, Інтерактивна школа сучасного вчителя, Корпоративна Школа Супервізії,

Міжгалузева лабораторія компетентного консультанта, Сервісний моніторинговий центр, інтегровані курси підвищення кваліфікації.

Важливо, що ці інноваційні методичні продукти неформальної освіти педагогів апробовано в координатах Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу.

У дослідженні представлено Корпоративну Школу Супервізії, яка забезпечує максимальний процес підтримки професійного розвитку педагогів у навчанні та зростанні. Розкрито важливі сегменти корпоративної школи супервізії: корпоративна освіта, корпоративне навчання, корпоративна підготовка педагогів. Запропонована графічна мапа діяльності Корпоративної Школи Супервізії вміщує: тематичну складову (мета, ціль, функції, навігатор), етапи (підготовчо-прогностичний, організаційно-діяльнісний, аналітично-коригувальний альтернативні вектори розвитку педагога, інтегральні вектори розвитку консультанта (супервізора), корпоративну освіту, корпоративне навчання, корпоративну підготовку, управлінську й педагогічну сфери, форми роботи та індикатори результату (навігатор, здатність засосовувати ґрунтовні знання в професійній діяльності, моделювання власної професійної траєкторії розвитку, поява інноваційних продуктів корпоративного навчання).

Відзначаються аналітикою та актуальністю матеріали дослідження щодо обґрунтування та впровадження монотехнології сталої підтримки професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти в діяльність центрів професійного розвитку педагогічних працівників (3 розділ).

Запропонована монотехнологія є локальною, охоплює функціональні мотиваційно-цільовий, змістово-прогностичний, діяльнісно-процесуальний, результативно-коригувальний блоки та містить: мотиваційну модель професійного саморозвитку педагогів, засоби і компоненти неформальної освіти (змістовий, діяльнісний, рефлексивний), критерії і показники професійного розвитку педагогів, етапи професійного розвитку, адаптивну модель науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти і є дієвим інструментом управління професійним розвитком педагогів. Складено паспорт запропонованої монотехнології через

систему підпорядкованих понять, які розкривають концепт професійного розвитку педагогів засобами неформальної освіти.

Цінним є те, що монотехнологія створює педагогам можливість для набуття нового досвіду через задоволення особистісних потреб у процесі партисипативного навчання. Таке навчання відіграє роль професійного маркера, який пришвидшує власну практику педагога і допомагає йому перевіряти свої вартості, закріплюючи навички креативного аналізу помилок та рефлексії. Монотехнологія укладена з урахуванням особистісного, функціонального (інноваційного, креативного, інтегрованого), системного, діяльнісного, синергетичного, компетентнісного, акмеологічного та андрагогічного підходів, а також на основі схеми-моделі «Індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагогів».

Значний інтерес становлять організаційні форми монотехнології (тренінг, панельна дискусія, дебати, майстерки, лекція-візуалізація, семінар-практикум, презентація, вебінар, Workshop, віртуальний кабінет, хакатон, онлайн-консалтинг, інтегровані курси, експрес-курси), які характеризуються варіативністю змісту, векторів діяльності в системі неперервної освіти і зумовлені необхідністю переосмислення ролі сучасного педагога. Вони спроектовані на професійне зростання педагогів для швидкого, методичного освоєння прогресивних комунікаційних ресурсів, платформ в умовах воєнного стану чи пандемії (EdEra, Prometheus, Learning Passport, Освіторія, EdCamp Ukraine, Genesis).

Чільне місце в процесуальній спрямованості монотехнології займають засоби навчання: вербальні, графічні, макети, таблиці, навчально-наочні, дидактичні моделі, технічні, комп'ютерні. Гнучкість і мобільність засобів навчання у діяльності педагога виконують не лише дидактичну роль, а й створюють комфорт у швидкому сприйнятті наданих освітніх послуг.

Дисертанткою проведено якісну роботу щодо перевірки ефективності запропонованої монотехнології. Для забезпечення коректності результатів щодо ефективності впровадження монотехнології нею проаналізовано одержані дані за мотиваційним, професійним, результативним критеріями на кожному

етапі експериментального дослідження. Перевірку статистичної значущості результатів упровадження монотехнології здійснено за допомогою критерію χ^2 Пірсона; перевірку зв'язку між даними за сформованим та несформованим рівнями діагностичної та зацікавленої груп за мотиваційним, професійним і результативним критеріями відповідно – за допомогою дисперсійного аналізу даних з використанням критерію критичного розподілу Фішера. Отримані результати засвідчують ефективність запропонованої монотехнології та доцільність її упровадження в діяльність центрів професійного розвитку педагогів.

Отже, матеріали дисертації Литвинюк Г.І. викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю. Всі розділи дисертації мають внутрішню єдність і завершеність. Висновки до розділів, загальні висновки є логічними, змістовними, зосереджують результати дослідження, відповідають поставленим завданням. Додатки, укладені авторкою, конкретизують й поглиблюють виклад матеріалу, поданого у тексті дослідження. В цілому, дисертаційна робота сприймається як закінчена наукова праця, що містить нові наукові результати.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Під час виконання дисертації аспірантка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикації та фальсифікації. По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу матеріалу. Це самостійно виконане наукове дослідження. Всі ідеї та наукові положення, викладені в дисертації Литвинюк Г.І., отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, звертаємо увагу на окремі дискусійні положення й висловимо деякі побажання й зауваження до наукової роботи:

1. У характеристиці запропонованої монотехнології сталої підтримки педагогів засобами неформальної освіти не достатньо розкритий процес впливу

самотивації педагога на його траєкторію професійного розвитку. Потребує конкретизації механізм формування такої мотивації.

2. У дисертації доцільно було більш детально проаналізувати негативні чинники, що стали причиною неналежного рівня сформованості індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів, враховувати дію цих чинників при проведенні формувального етапу педагогічного експерименту.

3. У контексті методологічних підходів дослідження проблеми професійного розвитку педагогів у п. 1.2 дисертації заявлено реалізацію акмеологічного підходу. Було б доцільно описати сутність базових положень цього підходу, схарактеризувати акмеологічні технології особистісно-професійного розвитку педагогів.

4. Заслуговують на увагу запропоновані інноваційні форми і методи роботи з педагогами, спрямовані на сприяння їх особистісно-професійному розвитку (с. 148 дисертації). Вважаємо, що у додатках до дисертаційного дослідження доцільно було б представити хоча б деякі з них.

5. Дисертація, зокрема п. 3.4, відзначається глибоким аналізом результатів проведеного дослідження з використанням методів математичної статистики, однак вважаємо, що окремі проміжні обрахунки доцільно було б перенести у додатки.

Водночас висловленні зауваження не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку дисертації й не знижують безперечних здобутків роботи Литвинюк Г.І., а можуть бути враховані у подальших наукових напрацюваннях.

Загальний висновок. Аналіз дисертації та публікацій авторки надає підстави стверджувати, що виконане наукове дослідження Литвинюк Галини Іванівни «Професійний розвиток педагогів засобами неформальної освіти», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, є актуальним, цілісним, завершеним, самостійним.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її авторка – Литвинюк Галина Іванівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки,

психології й освітнього менеджменту

імені проф. Є. Петухова

Херсонського державного університету

Ніна СЛЮСАРЕНКО

